

УДК 658.012.34:338.48(477)

Лисюк Т. В.
Терещук О. С.
Клітюк Х. І.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено необхідність комплексного аналізу ефективності залучення інновацій, пов'язаних із реалізацією інноваційних проектів готельно-ресторанних підприємств. Охарактеризовано основні підходи до інноваційного проекту готельно-ресторанних підприємств. Обґрунтовано ефективність інноваційних проектів у сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Ключові слова: інноваційний проект, інновації, інноваційне рішення, інноваційна діяльність, інноваційний продукт, пріоритетний інноваційний проект, інноваційне підприємство.

Постановка проблеми. Нині відбувається поступовий перехід української економіки на інноваційний шлях розвитку. У зв'язку із цим велика увага приділяється реалізації інноваційних заходів готельно-ресторанних підприємств, що дають змогу більш успішно впроваджувати науково-технічні розробки.

Успішно реалізовані інноваційні проекти є найважливішими факторами підтримки конкурентоспроможності підприємств на вітчизняному та міжнародному ринках.

У сучасних економічних умовах інноваційна політика готельно-ресторанних підприємств передбачає формування портфеля інноваційних проектів і вибір найбільш ефективного з них.

Однак складність відбору для впровадження того чи іншого інноваційного рішення полягає у багатоплановості його впливу. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу ефективності залучення нововведень, пов'язаних із реалізацією інноваційних проектів у господарській оборот готельно-ресторанних підприємств, визначення не тільки економічної результативності науково-технічних розробок, а й соціальних, екологічних та інших показників ефективності проектів

Таким чином, важливим завданням стає обґрунтування методів оцінки ефективності інноваційних проектів, що дають змогу врахувати всі аспекти, пов'язані з їх реалізацією.

Одним із варіантів вирішення аналізованої проблеми є обґрунтування підходів до вибору сукупності показників і формування інструментарію оцінки ефективності інноваційних проектів, що зумовлює актуальність обраної теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних аспектів інноваційних проектів готельно-ресторанних підприємств відображені у працях М. Хучека, Б. Санто, Л. Харта, М. Портера, Т. Брайана, С. Ілленкової та ін.; управління інноваційною діяльністю на підприємствах ресторанного господарства – у наукових працях В. Пустуна, Г. П'ятницької, В. Карсекіна, Н. Власової, М. Чорної, В. Сідун, Г. Постнова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості впровадження і застосування інноваційних проектів у готельно-ресторанні підприємства, визначення особливостей інноваційного проекту у сфері послуг готельно-ресторанного господарства, основних напрямів та чинників, що впливають на інноваційну діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Мета статті полягає у теоретичному та методичному обґрунтуванні методів оцінки ефективності інноваційних проектів на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Законі України «Про інноваційну діяльність» (зокрема, абзац сьомий частини першої статті 1 в редакції Закону № 3715-VI (3715-17) від 08.09.2011) нижче наведені терміни вживаються у такому значенні [2]:

– інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;

– інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;

– інноваційний продукт – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом;

– інноваційна продукція – нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим цим Законом;

– інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції;

– пріоритетний інноваційний проект – інноваційний проект, що реалізується в рамках пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;

– інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції і (або) послуг;

– інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Виділяють дві найважливіші характеристики інновації: новизну (науково-технічний аспект) і комерційний успіх (економічний аспект).

Потреба в інноваціях виникає під впливом зовнішніх (загострення конкурентної боротьби, завоювання ринків, поява нових знань) і внутрішніх факторів (несприятливі умови праці, зростання витрат, невідповідність запланованих результатів діяльності з фактичними).

Під час підготовки бази для впровадження інноваційного проекту в готельно-ресторанних підприємствах необхідно визначити їх основні проблеми функціонування та розвитку і пов'язані зі специфікою їхньої діяльності в певному сегменті ринку і впливом на них як зовнішніх чинників прямого впливу (споживачі, конкуруючі підприємства, правова і податкова система, державна інноваційна політика, регіональна інфраструктура та ін.) і непрямого впливу (стан світової та національної економіки, розвиток галузі і регіону, соціально-культурні та політичні чинники, стан науково-технічного прогресу та ін.), так і внутрішніх факторів: рівень розвитку організаційно-управлінської та виробничо-збутової структури; рівень організаційного та інноваційного потенціалу; забезпеченість ресурсами (фінанси, персонал, техніка, технології, інформація та ін.).

До проблем, викликаних впливом зовнішнього середовища на діяльність готельно-ресторанних підприємств, можна віднести [4]:

- 1) нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, що викликало незбалансованість попиту і пропозиції на ринку готельно-ресторанного бізнесу;
- 2) надмірну консервативність та інерційність українських підприємств до інноваційної діяльності;
- 3) адміністративний вплив на діяльність підприємств та ін.

До проблем, викликаних впливом внутрішнього середовища на інноваційний розвиток готельно-ресторанних підприємств, можна віднести:

- 1) брак власних коштів для інвестування в інноваційну діяльність;
- 2) відсутність у наявних структурах підрозділів, що дають змогу здійснювати загальний стратегічний облік інформації (показників) про застосування інноваційних проектів і здійснювати контроль;

3) труднощі впровадження інноваційних проектів, пов'язані з необхідністю зміни нормативної документації;

4) відсутність ефективних методів оцінки інноваційної діяльності готельно-ресторанних підприємств. Для формування інструментарію оцінки ефективності інноваційних проектів виділяють п'ять груп інтегральних показників (табл. 1) [4].

Найпоширеніший ефект від упровадження інновації – збільшення прибутку, прискорення виробничих процесів, скорочення витрат на виробництво продукції (надання послуг). Це визначає економічний аспект нововведення.

У такому інструментарії оцінка зазначеного ефекту здійснюється на основі розрахунку й аналізу таких економічних критеріїв (група 1): чистий приведений дохід, внутрішня норма рентабельності, дисконтований термін окупності інвестицій, індекс прибутковості, коефіцієнт ефективності інвестицій.

Інноваційний проект доцільно оцінювати за такими критеріями (група 2):

1. Інтелектуалоемність проекту (І), яка характеризує його здатність збільшувати вартість нематеріальних активів на готельно-ресторанному підприємстві.
2. Патентозахищеність проекту (ПЗ), що характеризує можливість реалізації проекту за ліцензійною згодою.
3. Витрати, пов'язані з оформленням та підтриманням патенту, які включають сплату патентних зборів.
4. Можливість продажу патенту, яка визначає можливість реалізації патенту іншим підприємствам, що використовують інновацію.
5. Ефект, зумовлений зниженням невизначеності розвитку інноваційного проекту.

З урахуванням вищесказаного для оцінки впливу реалізації інноваційного проекту на економічний розвиток підприємства використовують критерії третьої групи.

Таблиця 1

Система показників оцінки ефективності інноваційних проектів готельно-ресторанних підприємств [4]

№ групи	Назва підгрупи показників	Складові елементи відповідних підгруп показників		
		№ п/п	Назва	Умовні позначення
1.	Показники економічної ефективності реалізації проекту	1.	Чистий приведений дохід	NPV
		2.	Внутрішня норма рентабельності	IRR
		3.	Дисконтований термін окупності інвестицій	DPBP
		4.	Індекс прибутку	PI
		5.	Коефіцієнт ефективності інвестицій	ARR
2.	Показники інноваційної ефективності	1.	Інтелектуалоемність проекту	I
		2.	Патентозахищеність проекту	ПЗ
		3.	Витрати, пов'язані з оформленням та підтриманням патенту	B_0
		4.	Можливість продажу патенту	$P_{пр}$
		5.	Ефект, зумовлений зниженням невизначеності розвитку інноваційного проекту	ϵ_n
3.	Показники економічного розвитку підприємства на основі реалізації проекту	1.	Приріст обсягу показників підприємства після реалізації проекту	ΔV
		2.	Приріст чистих активів підприємства по балансу в результаті реалізації проекту	$\Delta\Pi_A$
		3.	Приріст чистого прибутку за звітний період у результаті реалізації проекту	$\Delta\Pi_{\Pi}$
		4.	Приріст виручки від продажів за звітний період у результаті реалізації проекту	$\Delta\Pi_B$
4.	Показники соціальної ефективності	1.	Ефект, зумовлений зменшенням економічних наслідків від упровадження інноваційного проекту	ϵ_{\downarrow}
		2.	Збільшення кількості робочих місць під час упровадження проекту	$\Delta N_{р.м.}$
		3.	Підвищення заробітної плати у працівників підприємства	$\Delta ZП_{раб.}$
5.	Показники екологічної ефективності	1.	Зменшення обсягів викидів у навколишнє середовище через застосування інновацій	$\Delta V_{выбр.}$
		2.	Зменшення інших чинників (шуму, запаху)	$\Delta V_{разд}$

Оціночними показниками соціально-економічної ефективності інноваційного проекту (група 4) є економічні критерії, що мають соціальну галузеву спрямованість.

Еколого-економічна ефективність (група 5) визначається критеріями, що оцінюють здатність інновації не чинити негативного впливу на навколишнє середовище під час виробництва, експлуатації та утилізації продукції.

За таких умов використовують математичний апарат теорії нечітких множин. Для цього застосовують шестиступінчастий алгоритм, що включає послідовну оцінку локальних (приватних) ефектів у рамках ієрархій факторів (рис. 1).

1-й етап. Постановка завдання, цілей і введення вихідних даних.

2-й етап. Визначення базових показників продукції готельно-ресторанного підприємства, що розраховують за формулою [4]:

$$X = \{x_i, i: \overline{1, N}\}, \quad (1)$$

де X – традиційна продукція підприємства;

Y – інноваційна продукція підприємства;

x_i – показники, що характеризують традиційну продукцію підприємства;

y_i – показники, що характеризують інноваційну продукцію підприємства;

i, j – порядкові номери показників традиційної та інноваційної продукції відповідно;

M, N – кількість показників, що впливають на конструктивну, техніко-економічну й економічну характеристики продукції.

Ранжування характеристик відбувається з набору критеріїв у вигляді

$$C = \{c_k, k: \overline{1, K}\}, \quad (2)$$

де C – сукупність критеріїв оцінки інноваційної продукції;

c_k – критерії оцінки інноваційної продукції;

k – порядкові номери оціночних критеріїв;

K – загальна кількість оцінюваних критеріїв.

3-й етап. Дослідження системи показників після впровадження інноваційної продукції. У досліджуваній набір входять конструктивні, техніко-економічні та екологічні характеристики.

4-й етап. Складання експертного висновку на основі оцінки якісної і кількісної інформації.

Однією з найпростіших є модифікація кількісних характеристик до їх якісного опису.

5-й етап. Зіставлення значень лінгвістичних змінних вершин ієрархій факторів до та після впровадження інноваційного продукту і будується набір правил нечіткого логічного висновку виду «Якщо ... То ...»:

$$P = \{p_t, t: \overline{1, T}\} \quad (3)$$

Основна умова, що висувається до інноваційної продукції, – це мінімізація й обмеження інвестиційних ресурсів, яку розраховують за формулою:

$$X'(N, L, K) \leq M. \quad (4)$$

6-й етап. Аналіз значення нечіткої змінної, що характеризує ефективність проекту впровадження інновації. Після лінгвістичного розпізнання даного нечіткого значення виходить якісна оцінка ефективності (наприклад, «дуже висока»,

«середня» або «низька»).

Під ефективністю оцінки мається на увазі прийняття оптимального рішення щодо вибору інноваційної продукції, що відповідає більшій кількості критеріїв (якісних і кількісних).

Ефективність інноваційного проекту визначається лише після впровадження інновацій з урахуванням таких підходів, як оцінка економічної ефективності та оцінка ефективності управління інноваційною діяльністю [5].

Недоліки, властиві ймовірнісним підходам обліку невизначеності, можуть бути подолані, якщо використовувати досягнення теорії нечітких множин.

При цьому, по-перше, формується повний спектр можливих сценаріїв інвестиційного процесу.

По-друге, рішення приймається не на основі двох оцінок ефективності проекту, а за всією сукупністю оцінок.

По-третє, очікувана ефективність проекту не є точковим показником, а являє собою поле інтервальних значень зі своїм розподілом очікувань, що характеризуються функцією приналежності відповідного нечіткого числа.

При цьому зважена повна сукупність очікувань дає змогу оцінити інтегральну міру очікування негативних результатів інвестиційного проекту.

Виходячи з того, що критерій витрат знаходиться у зворотній залежності від привабливості проекту (чим вище привабливість, тим нижче витрати), аналіз очікуваних витрат за проектом можливо розраховувати за допомогою формули [4]:

$$P = \min(p) + \Delta p \cdot (1 - r), \quad (6)$$

де P – очікувані витрати за альтернативою;

$\min(p)$ – мінімальне значення шкали витрат;

Δp – різниця між максимальним ($\max(p)$) і мінімальним ($\min(p)$) значеннями шкали витрат ($\Delta p = \max(p) - \min(p)$);

r – усереднена експертна оцінка.

Проте вищезазначена методика ефективності інноваційних проектів готельно-ресторанних підприємств застосовується для одержування найбільш імовірного сценарію розвитку зовнішнього середовища проектів.

Висновки. Отже, за допомогою реальних показників, а також користуючись даною методикою, можна вираховувати взаємозв'язок між ризиком та інноваційними можливостями підприємства.

Для визначення показників інноваційно-економічної ефективності проекту доцільно використовувати оціночні критерії, що враховують його новизну, винахідницький рівень і практичну вигоду.

Ефективність інноваційного проекту визначається лише після впровадження інновацій з урахуванням таких підходів, як оцінка економічної ефективності та оцінка ефективності управління інноваційною діяльністю.

Розроблення інноваційних проектів є стратегічним і одним із найбільш складних завдань управління підприємством. Під час цього процесу важливо враховувати всі аспекти економічної діяльності підприємства починаючи від навколишнього середовища, показників інфляції, податкових умов, стану та перспектив розвитку ринку, наявності виробничих потужностей, матеріальних ресурсів і закінчуючи стратегією фінансування проекту.

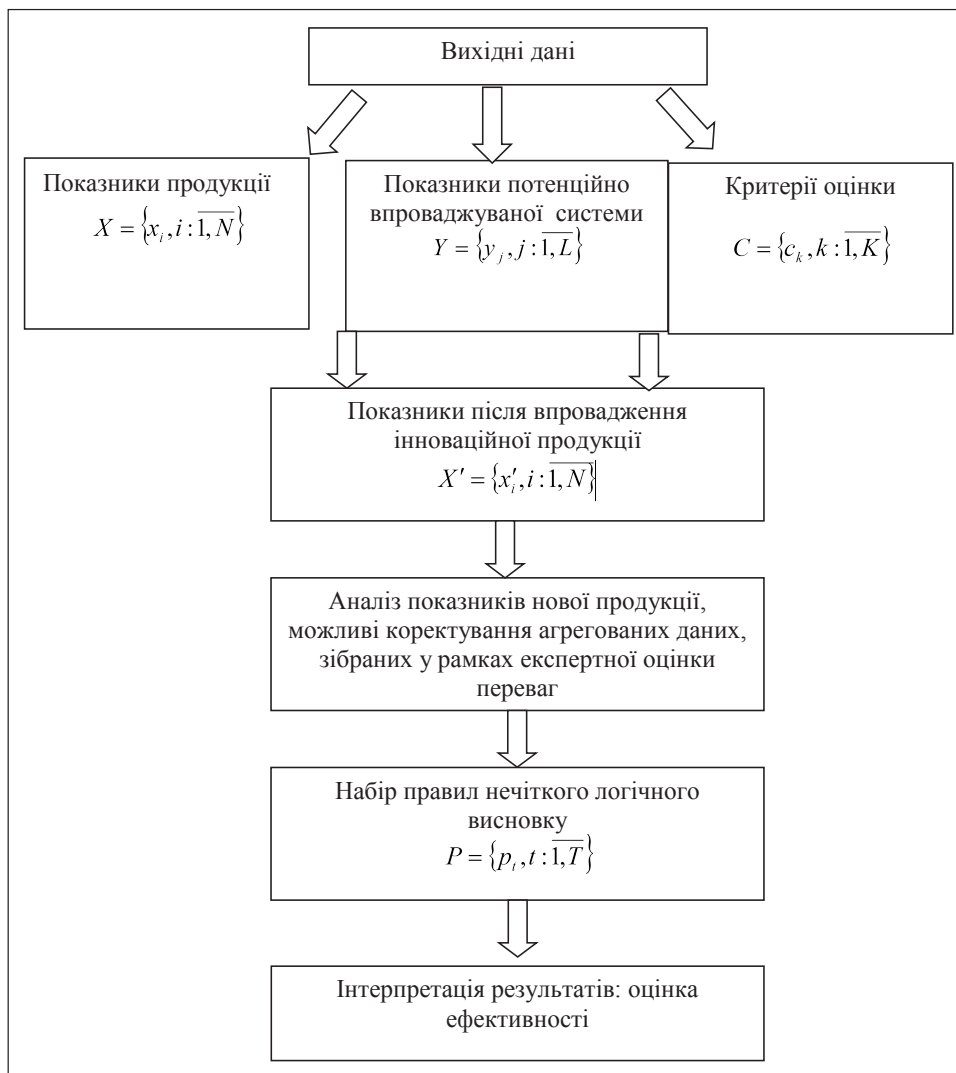

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності витрат на інноваційну продукцію

Список використаних джерел:

1. Ганущак-Єфіменко Л.М. Оцінка ефективності управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств, об'єднаних у кластер / Л.М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 86.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості ВРУ. – 2002. – № 36.
3. Лисюк Т.В., Терещук О.С. Інновації у забезпеченні сталого розвитку готельних підприємств в Україні / Т.В. Лисюк, О.С. Терещук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://easterneurope-ebm.in.ua/index.php/2-2016-ukr>.
4. Низамова А.Ш. Оценка эффективности инновационных проектов методом нечетких множеств / А.Ш. Низамова // Управление экономическими системами. – 2012. – № 4(40). – № гос. рег. ст. 0421200034/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uecs.ru>.
5. П'ятницька Г. Вплив інноваційних змін на діяльність підприємств ресторанного господарства / Г. П'ятницька, Н. П'ятницька // Економіка розвитку. – 2013. – № 1(65). – С. 122.

**Лисюк Т. В.
Терещук О. С.
Клитюк Х. И.**

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ
ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Резюме

Определена необходимость комплексного анализа эффективности внедрения инноваций, связанных с реализацией инновационных проектов гостинично-ресторанных предприятий. Охарактеризованы основные подходы к инновационному проекту гостинично-ресторанных предприятий. Обоснована эффективность инновационных проектов в сфере гостинично-ресторанного бизнеса.

Ключевые слова: инновационный проект, инновации, инновационное решение, инновационная деятельность, инновационный продукт, перспективный инновационный проект, инновационное предприятие.

Lysyuk T. V.
Tereshchuk O. S.
Klitjuk H. I.

Eastern European National University named after Lesya Ukrainka

EFFICIENCY OF INNOVATION PROJECTS HOTEL RESTAURANT ENTERPRISES

Summary

The need for a comprehensive analysis of the effectiveness of introducing innovations related to the implementation of innovative projects of hotel and restaurant enterprises is identified. The main approaches of the innovative project of hotel and restaurant enterprises are characterized; the efficiency of innovative projects in the sphere of hotel and restaurant business is grounded.

Key words: innovation project, innovations, innovative solution, innovative activity, innovative product, perspective innovative project, innovative enterprise.

УДК 005.511(083.94)

Лігоненко Л. А.
Мозальова М. В.

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

БІЗНЕС-МОДЕЛЬ СТАРТАП-ПРОЕКТУ: РОЗРОБЛЕННЯ, ТЕСТУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ

У статті досліджено сучасні підходи до визначення поняття бізнес-моделі. Охарактеризовано концепцію шаблону бізнес-моделі (Business Model Canvas) Олександра Остервальдера, визначено доцільність її використання в процесі розроблення бізнес-моделі стартап-проекту. Визначено основні етапи процесів розроблення та тестування бізнес-моделі, передумови її прийняття шляхом творчого розвитку та інтеграції концепцій: канви бізнес-моделі Олександра Остервальдера і моделі розвитку споживачів Стіва Бланка. Описано сутність методології гнучкого розроблення та ітераційного підходу, а також їх використання в процесі розроблення та тестування бізнес-моделі стартап-проекту. Розкрито сутність мінімально життєздатного продукту (MVP) та необхідність включення його до процесу розроблення та тестування бізнес-моделі стартап-проекту.

Ключові слова: бізнес-модель, стартап-проект, шаблон бізнес-моделі, методологія гнучкого розроблення, ітераційний підхід, мінімально життєздатний продукт.

Постановка проблеми. Нині у світі функціонує велика глобальна екосистема стартапів. Це означає, що кожного дня інновації з'являються по всьому світу, ціна входу на ринок для нових проектів знизилася, а конкуренція постійно зростає. Створення життєздатного стартап-проекту потребує втілення ідеї засновників у бізнес-моделі, яка стане базисом для майбутнього запуску продукту стартапу на ринок, тому в процесі становлення стартап-проекту важливо розуміти, як можна створити дієздатну та ефективну бізнес-модель. У сучасних умовах бізнес-модель, розроблена та протестована на основі ітераційного підходу, є основою майбутнього успіху молодого стартап-проекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика управління стартап-проектами розглянута у працях таких фахівців та науковців, як С. Бланк [1], Б. Дорф [1], Г. Кавасакі [2], Е. Піс [3], Є.В. Чазов [4], О.В. Корнух [5], М.І. Мулик [6] та ін. Щодо дослідження бізнес-моделей стартап-проекту, то їх вивчали такі вчені, як О. Остервальдер [7], І. Пінье [7], Дж. Маллінс [8], С. Бланк [1], М.О. Кравченко [9], Л.А. Лаврова [9] та ін. У своїх роботах дослідники описують різні підходи до визначення сутності стартап-проекту, різноманітні інструменти та методи їх створення, основні характеристики стартапів та етапи його розвитку, крім того, теоретичні та практичні засади розроблення та тестування бізнес-моделей, підходи до створення бізнес-моделей. Найбільш ґрунтовно процеси розроблення та тестування бізнес-моделі стартап-проекту описані у праці С. Бланка [1] та більш стисло – у роботі Е. Піса [3]. Інші дослідження зосереджені на окремих аспектах обраної проблематики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Характеристика процесів розроблення, тестування та прийняття бізнес-моделі стартап-проекту, а також етапи їх реалізації недостатньо досліджені вітчизняними науковцями та потребують глибшого вивчення та аналізу.

Мета статті полягає у дослідженні сутності бізнес-моделі стартап-проекту, змісту процесів її розроблення, тестування та прийняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «стартап» (англ. startup – початок будь-чого) зародилося у США 90-х роках ХХ ст., на першій хвилі розвитку Інтернет-підприємств. В організаційному сенсі стартап – це молода команда однодумців з юридичною реєстрацією або без неї. Учасників проекту об'єднує інноваційна ідея чи технологія. Вона реалізується, щоб принести прибуток за рахунок швидкого, точного захоплення ринку [10]. С. Бланк, один з основоположників теорії управління стартапом, дає таке визначення стартапу: «Це тимчасова структура, яка займається пошуком масштабованої, відтворюваної, рентабельної бізнес-моделі» [1, с. 19]. Основою для створення стартапу є ідея фаундера та перетворення цієї ідеї на життєздатну, працюючу, ефективну бізнес-модель.

Засновники стартап-проектів та їх команди часто не мають досвіду у сфері управління та, зокрема, у сфері управління стартап-проектами. Бізнес-модель стартап-проекту може стати першим стратегічним інструментом реалізації ідеї, правильність використання якого повинна бути вивчена учасниками стартап-проекту.